

Rajavartiolaitoksen esikunta
Oikeudellinen osasto

28.03.2024

Liikenne- ja viestintäministeriö
kirjaamo.lvm@gov.fi

Lausuntopyyntö 22.2.2024 VN/25156/2023

Rajavartiolaitoksen lausunto arviomuistiolounnoksesta

1. Yleistä

Liikenne- ja viestintäministeriö on pyytänyt Rajavartiolaitokselta lausuntoa sähköisen viestinnän välitystietojen säilytysvelvollisuutta käsittelevään arviomuistiolounnokseen. Rajavartiolaitoksen tarve lausua asiassa kytkeytyy pääosin Rajavartiolaitoksen rikostorjuntatehtäviin, mistä on säädetty rikostorjunnassa Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018). Mainitussa laissa säädetään myös Rajavartiolaitoksen toimivallasta käyttää televalvonnalla hankittuja pakkokeinolaain (806/2011) 10 luvun 6 § 1 momentin mukaisia välitystietoja rikoksen estämiseksi sekä selvittämiseksi. Lisäksi henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (639/2019) säädetään Rajavartiolaitoksen oikeudesta saada asiaan liittyviä tietoja teleyritykseltä.

Rajavartiolaitoksen toimivalta saada ja käyttää välitystietoja on pääsäännöiltään yhtenevä poliisin sääntelyyn, joskin rajattu pienempään määrään rikosnimikkeitä. Rajavartiolaitos on toimivaltainen saamaan televalvonnalla hankittuja välitystietoja sen selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä, törkeään laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskaupparikosta, törkeää kätkemisrikosta, ammattimaista kätkemisrikosta, törkeää väärennystä, törkeää metsästysrikosta tai törkeää laittoman saaliin kätkemistä. Rikoksen estämiseksi käyttöala on edellä mainittua rajatumpi. Takautuvilla televalvontatiedoilla on tärkeä merkitys vakavien rikosten torjunnassa ja tutkinnassa. Rikokset eivät tule Rajavartiolaitoksen tietoon ja tutkittavaksi aina reaaliajassa.

Rajavartiolaitoksen tutkimien laittoman maahantulon rikosten osalta on tapahtunut myös viime vuosina selkeä tekotapojen muutos aikaisempaan verrattuna. Nykyisin rikollisuus on siirtynyt entistä enemmän digitaalisiin tekotapoihin, ja rikolliset hyödyntävät laajasti erilaisia verkoissa toimivia päätelaitteita ja sovelluksia ohjattaessaan laittomia maahantuloja ja hankkiessaan heille tarvittavia palveluita. Sähköinen todistusaineisto on keskeinen osa lähes kaikkea rikostutkintaa.

Rajavartiolaityksessa on käynnissä rikostorjuntaa koskeva s  d svalmisteluhanke, missä tarkastellaan myös Rajavartiolaityksen toimivaltaa televalvonnan osalta. Hankkeessa tultaneen esittämään toimivallan laajentamista niin, että Rajavartiolaityksella olisi nykyistä laajempi oikeus k ytt   televalvonnalla hankittuja välitystietoja sen rikostorjuntateht viss . Hallituksen esitys asiassa on tarkoitus antaa eduskunnalle elokuussa 2024.

2. Yleiset huomiot arviomuistiosta

2.1. Esiteltyjen s ilytysvelvollisuuden toteutusvaihtoehtojen tehokkuus ja toteuttamiskelpoisuus

Tietojen ajallisen ja alueellisen säilyttämisen rajoittaminen merkitsee rikosten selvitt mismahdollisuuden ja rikosvastuun toteutumisen heikentymistä. Vakavien rikosten selvittämiselle merkityksellisten maantieteellisten sijaintien ennakoiminen ja määrittely tilastollisesti tai riskiperusteisesti on erittäin haastava tehtävä ja henkilöiden oleskelu ja liikkuminen eri alueiden välillä voi muodostaa erittäin monimutkaisen teknisesti hallittavan ja toteutettavan kokonaisuuden. Rajavartiolaityksen näkökulmasta keskeinen näkökulma liittyy rajat ylittävään liikenteeseen.

Säilytysaikojen lyhentäminen heikentäisi Rajavartiolaityksen mahdollisuutta selvittää rikoksia sekä tapauksissa, joissa rikos tulee Rajavartiolaityksen tietoon viiveellä, että tapauksissa, joissa vakavan rikoksen tutkinta-aika on pitkä. Rajavartiolaityksen keskeisimpien tutkittavien rikosnimikkeiden luonteesta johtuen usein vähintään osa rikoksesta epäilyistä on ulkomaalaisen taustan omaavia ja asuvat usein pysyväisluonteisesti jossakin toisessa maassa kuin Suomessa. Takautuvien televalvontatietojen avulla pystytään sitomaan rikoksesta epäiltyjen yhteyksiä kuitenkin toisiinsa sekä rikoksen tekopaikkoihin taikka muihin merkityksellisiin sijainteihin. Takautuvat televalvontatiedot ovat erittäin merkityksellisiä kaikissa järjestäytyneeseen rikollisuuteen kohdistuvissa esitutkinnoissa, joissa myös tutkinta-aika on pitkä. Takautuvat televalvonnat ovat luotettavin, tosiseikkana vaikeasti kiistett v  ja usein ainoa saatavilla oleva todiste, kun rikoksen tekoajankohdasta on kulunut useampi kuukausi.

2.2. Kohdennettu säilyttäminen maantieteellisen kriteerin perusteella

Mikäli Suomessa päädyttäisiin toteuttamaan välitystietojen säilyttäminen maantieteellisen kriteerin perusteella, kohdistuisi Rajavartiolaityksen tarve tietojen säilyttämiseen erityisesti Suomen rajojen läheisiin alueisiin kokonaisuudessaan, Suomen rajaylityspaikkoihin (sisältäen myös lentoasemat ja matkustaja- sekä rahtiliikennesatamat) sekä muihin henkilöliikenteen solmukohtiin. Vaikka tarve kattaisi Suomen rajat kokonaisuudessaan, olisi painopiste rajanylityspaikkojen alueilla, rajan ylittävien teiden suunnissa ja alueilla, joissa rajan jommallakummalla puolella on asutusta ja rakennettua infrastruktuuria.

Valtaosa Rajavartiolaitoksen tutkintatoimivallan mukaisista rikosasioista liittyy Suomen rajojen ylittämiseen, mutta säilytysvelvollisuus edellä mainittuihin maantieteellisten alueiden osalta ei todennäköisesti kuitenkaan kattaisi kaikkia tiedontarpeita välitystietojen osalta. Merkittävässä osassa laittoman maahantulon järjestämistapauksissa rikoksen tekijä ei matkusta fyysisesti Suomeen laittomasti tuotavien ihmisten seurassa, vaan rikoksen tekijä voi ohjata toimintaa viestivälillä muualta Suomesta tai ulkomailta. Näin ollen olisi mahdollista, että säilytysvelvollisuus kattavasti rajanylityspaikkojen alueilla ei kuitenkaan olisi riittävä Rajavartiolaitoksen tarpeisiin.

On todennäköistä, että maantieteellisen säilytysperusteen kattavuus välitystietojen saamiseksi Itä- ja Pohjois-Suomen erämaa-alueilta heikkenisi merkittävästi. Rajavartiolaitos tutkii vuosittain edellä mainituilla alueilla törkeitä metsästys ja muita törkeitä luonnonvararikoksia, joiden estämisessä ja selvittämisessä valvontatiedoilla on ollut keskeinen merkitys.

2.2. Kohdennettu säilyttäminen henkilöpiiriin perusteella

Rajavartiolaitos kokee henkilöpiiriin perusteella toteutettavan välitystietojen säilyttämisen erittäin haastavana. Rajavartiolaitoksen toimintaympäristössä vakavimmat rikostoimijat liittyvät ihmisten salakuljettamiseen (laittoman maahantulon järjestäminen). Nämä rikollisorganisaatiot ovat kansainvälisesti toimivia ja rakenteeltaan verkostomaisia. Kuvatun kaltaisista rikollisorganisaatioiden toimijoita on myös Suomessa, mutta pääosin toimijat tulevat Suomen ulkopuolelta, eivätkä ole Suomen kansalaisia. Edellä mainitusta johtuen, Rajavartiolaitoksella on harvoin ennakkotietoa henkilöistä, saati heidän käyttämistään teleliittymistä, ennen kuin heidät otetaan kiinni rikoksesta epäiltynä. Siinä vaiheessa, kun Suomessa vaikuttava rikollistoimija tunnistetaan ja mahdollinen välitystietojen säilytysvelvollisuus määrätään, ollaan todennäköisesti menetetty merkittävästi rikoksen selvittämiseen tarvittavaa tietoa.

Edellä mainitusta johtuen, Rajavartiolaitoksen tietotarpeista johtuisi, että kaikki ulkomailta Suomeen saapuvat ulkomaisten teleoperaattoreiden teleliittymien tulisi kuulua tallennettavien välitystietojen piiriin.

3. Esiteltyjen toteuttamisvaihtoehtojen vaikutukset

3.1. Toteuttamisvaihtoehtojen vaikutukset viranomaisille

Televalvonnalla hankituilla välitystiedoilla on ollut tähän saakka keskeinen merkitys Rajavartiolaitoksen vaativimmissa rikostorjuntatehtävissä, minkä ei arvioida muuttuvan lähitulevaisuudessa. Jotta Rajavartiolaitoksella on jatkossakin kyky suoriutua mahdollisimman hyvin sen lakisääteisistä rikostorjuntatehtävistä, ja torjua vakavaa rikollisuutta, Rajavartiolaitos pitää tärkeänä, että välitystietojen

tallentamisvelvollisuus tulisi säilyttää mahdollisimman laajana ja tehdä lainsäädäntöön vain välttämättömät muutokset.

Mikäli tietoaineistot eivät ole riittävän eheitä ja kattavia, esimerkiksi johtuen henkilön liikkumisesta eri maiden ja maantieteellisten alueiden välillä, myös saatavilla olevien tietojen hyödyntäminen esitutkinnassa ja samalla näyttöarvo tuomioistuimessa voi heikentyä tai tietojen luotettavuus on herkemmin kiistettävissä. On nähtävissä, että rikostutkinnasta voi tulla työläämpää ja yksittäisten seikkojen toteen näyttäminen ja selvittäminen vaatii yhä enemmän aikaa ja Rajavartiolaitoksen resursseja.

Asiassa tulee huomioida, että mikäli välitystietojen säilytysvelvollisuutta Suomessa supistetaan, vaikuttaa muutos heikentävästi Suomen viranomaisten kykyyn torjua nimenomaan kaikista vakavimpia rikoksia.

4. Muut huomiot

EU alueella ei ole yhtenäisiä säilytysaikoja ja säilytysajat maittain vaihtelevat merkittävästi. Tämä heikentää ennakoitavuutta rikostorjunnassa rajat ylittävissä tapauksissa ja rikosten selittämismahdollisuudet vaihtelevat riippuen siitä onko tietoja saatavissa vai ei. Rikostorjunnan kannalta tarvittaisiinkin myös EU:n laajuinen yhteisymmärrys minimisäilytysajoista.

Rajavartiolaitos lähtökohtaisesti kannattaa arviomuistioluonnoksessa esiin nostettua prepaid-liittymien rekisteröimisvelvoitetta. Rajavartiolaitoksen tutkintatoimivallan mukaisessa rikollisuudessa prepaid-liittymiä käytetään laajasti, koska usein rikoksen asianosaiset eivät ole pysyvästi Suomessa oleskelevia. Rekisteröimättömien prepaid-liittymien käyttäjien identifioiminen vaatii viranomaiselta runsaasti resursseja, eikä välttämättä aina edes onnistu.

Samalla asian osalta tuodaan esille, että Rajavartiolaitoksella on itsellään säännöllisesti tarve käyttää rekisteröimättömiä prepaid-liittymiä, millä turvataan tiettyjen salaisten tiedonhankintakeinojen toteuttaminen ja niihin liittyvien ihmisten turvallisuus.

Rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö
Kontra-amiraali

Markku Hassinen

Yksikön päällikkö
Komentaja

Tomi Kivenjuuri

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Rajavartiolaitos 28.03.2024 klo 14:29.
Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

JAKELU Liikenne- ja viestintäministeriö

TIEDOKSI Sisäministeriö
Poliisihallitus